

Osewska, Elżbieta

Praktyka katechezy rodzinnej w Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych Ameryki

Studia Teologiczne 17, 187-201

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Studia Teologiczne
Biał., Droh., Łom.
17(1999)

ELŻBIETA OSEWSKA

PRAKTYKA KATECHEZY RODZINNEJ W EUROPIE ZACHODNIEJ I STANACH ZJEDNOCZONYCH AMERYKI

Treść: I. Katecheza rodzinna w krajach języka francuskiego; II. Inicjatywy w zakresie katechezy rodzinnej we Włoszech; III. Próby podejmowania katechezy rodzinnej w krajach niemieckojęzycznych; IV. Funkcjonowanie katechezy rodzinnej na terenie Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Podczas gdy w ostatnich wiekach niezwykle mocno akcentowano katechezę dzieci i młodzieży realizowaną głównie w szkole, obecnie po Soborze Watykańskim II w zmienionym kontekście społeczno-kulturowym przyszłość katechezy widzi się przede wszystkim w katechezie rodzinnej i katechezie dorosłych. Taka tendencja zaznacza się zarówno w dokumentach Kościoła, jak i w naukowych poszukiwaniach teoretyków. Rozwój i funkcjonowanie katechezy rodzinnej kształtuje się odmiennie w poszczególnych środowiskach. W niektórych krajach uwaga skupia się przede wszystkim na katechezie wewnątrzrodzinnej, w innych koncentruje się na katechezie rodziców, ale generalnie zauważa się dążenie do coraz powszechniejszej realizacji całościowej katechezy rodzinnej.

Niniejszy artykuł spróbuje naszkicować sytuację katechezy rodzinnej w kilku środowiskach, gdzie jest ona szczególnie doceniona i rozwija się najbardziej dynamicznie. Należy dodać, że z uwagi na ubóstwo dostępnych materiałów będzie to zaledwie zarys zagadnienia.

I. KATECHEZA RODZINNA W KRAJACH JĘZYKA FRANCUSKIEGO

Francja ma niezwykle bogate doświadczenie w zakresie katechezy rodzinnej. Już pod koniec lat 40-tych autorzy francuscy dążąc do ożywienia życia religijnego postulowali ścisłą współpracę katechezy para-

fialnej z rodziną.¹ Uświadomienie, że katecheza odcięta od życia rodzinnego nie jest w stanie w pełni realizować swoich celów², a także dostrzeżenie psychologicznej sytuacji małego dziecka³, stało się przyczyną istotnych przemian w katechezie. Proces ten został znacznie przyspieszony na skutek spadku powołań kapłańskich i zakonnych na terenie Francji i znacznego uaktywniania ludzi świeckich.⁴

Wyrazem dokonującej się odnowy katechezy francuskiej było „*Dyktorium pastoralne - katechetyczne*” zatwierdzone na plenarnym posiedzeniu Episkopatu francuskiego w styczniu 1964 roku. To Dyktorium poświęca wiele miejsca zaangażowaniu rodziny w proces kształtowania dzieci. Można szczególnie wskazać na numery 62-64 przedstawiając istotę i charakter katechezy rodzinnej, 130-143 podkreślające odpowiedzialność rodziców a wychowanie potomstwa do wiary i ukazujące ich specyficzną rolę w tej dziedzinie.⁵

Zmiana świadomości katechetycznej hierarchii kościelnej i samej rodziny wywołała wzbudzenie konkretnych działań w zakresie katechezy rodzinnej. W latach 60-tych w północnej Francji, podjęto próbę włączenia w katechezę dzieci wszystkich rodziców, nawet niewierzących, uznając to za warunek dopuszczenia dzieci do pierwszej Komunii świętej. Przyniosło to bardzo pozytywne rezultaty, włącznie z nawróceniem wielu rodziców.⁶

W latach 1967-68 zaczęto realizację programu „katechezy przez rodziców” w okolicach Paryża. Starano się dopomóc rodzicom w wychowaniu chrześcijańskim dzieci w domu. Doświadczenia z terenu nowych, miejskich osiedli w rejonie Paryża pozwoliły na odkrycie istotnej zależności. Ewangelizacja dziecka nie może dokonać się bez reewangelizacji jego otoczenia. Konieczna jest więc troska nie tylko o katechezę wewnątrz rodziny, ale także o katechezę z rodziną. Działania rodziny nie mogą być wyizolowane z całokształtu zadań wychowawczych podejmo-

¹ M. Napieralski, *Teologia katechezy w ujęciu Józefa Colomba* (mnps), Lublin, s. 270.
² Por. J. Colomb, *Pour un catéchisme efficace cz. 1*. Lyon-Paris 1948, s. 84. Cyt. za Napieralski, j.w., s. 270; *Modes d'emploi du Catechisme pour Adultes*, Paris 1992.
³ B. Mierzwiński, *Rola rodziny w przekazywaniu wiary*, „Chrześcijanin w świecie” 13: 1981 nr 98, s. 64.
⁴ *Modes d'emploi du Catechisme pour Adultes*, Paris 1992.
⁵ Mierzewski, j.w., s. 64.
⁶ Por. G. Deroubais, *Soeur Sain-Ignace. Catéchèse et mission en ouviér*, Paris 1969, cyt. za Mierzwiński, j.w., s. 65.

wanych przez kompetentne instytucje wychowawcze. Należy wspólnie angażować się w perspektywiczne, planowe i ciągle dzieła formowania dojrzałej postawy wiary.⁷

W 1979 roku opublikowano we Francji dokument odnośnie katechezy dzieci⁸, który zajmuje się także problemami rodziny, m.in. podkreśla jej istotną rolę w procesie wychowania, wykazuje zmiany w strukturze i funkcjach rodziny, a także akceptuje konieczność wsparcia katechezy rodzinnej. Według numeru 311 tego dokumentu, rodzice mogą uzyskać pomoc w punkcie katechetycznym - miejscu przyjęcia i wzmocnienia, które powinno gromadzić dzieci jeszcze przed ukończeniem 7-ego roku życia.

Obecnie wychowaniem religijnym zajmują się we Francji trzy główne współdziałające ze sobą instytucje: rodzina, Kościół i różnorodne organizacje religijne.⁹ Budzenie i przekazywanie wiary realizuje się przede wszystkim w relacji rodzice-dziecko. W normalnym, codziennym życiu i konkretnych zajęciach rodziny, rodzice dają świadectwo własnej wiary wobec młodego pokolenia. Ten rodzaj katechezy określa się mianem „katechezy przez rodziców” lub „katechezy w rodzinie”.¹⁰ Mówi się o znacznej liczbie rodzin we Francji, dotychczas obojętnych na wychowanie chrześcijańskie swych dzieci, które dzięki realizacji katechezy odnalazły wiarę lub miały okazję do postawienia sobie fundamentalnych pytań.

Oprócz zasygnalizowanej „katechezy przez rodziców” funkcjonuje na terenie Francji tzw. „katecheza rodzicami”¹¹ nazywana także „katechezą rodziną”. Jest to forma katechetycznego oddziaływania nie tylko na dzieci, ale także na ich rodziców. Chodzi tu zatem, o równoczesną katechizację dzieci i rodziców, w którą włącza się wspólnota parafialna. W lokalnym Kościele powstają specjalne grupy animacyjne, w skład których wchodzi: rodzice, katecheci, czasem księża. Koordynują one i wspomagają działania katechetyczne w rodzinie.¹² Znaczącą rolę odgry-

⁷ Por. D. T h o m a s s e , *Une „politique diocésaine” pour la catéchèse familiale?* „Ca-téchèse” 21: 1981 nr 84, s. 21-26.

⁸ *La catechese des enfants. Texte de reference. Conference episcopale francaise*, Lourdes 1979.

⁹ Por. M i e r z w i ń s k i , jw., s.63n; C. Masse, *Une evolution dynamique: la catechese familiale*, „Lumen Vitae” 44: 1989 nr 1, s. 42n; G. De Truchis, *Eveil de foi en famille* (de 3 a 7 ans), „Lumen Vitae” 44: 1989 nr 1, s. 37-39.

¹⁰ Por. D. K ą p i ń s k i , *Katechetyczna formacja rodziców*, „Katecheta: 36: 1991 nr 2, s. 81; Masse, jw., s. 44.

¹¹ K ą p i ń s k i , jw., s. 81.

¹² M a s s e , jw., s. 46-48; C.N.E.R, *Formation chretienne des adultes*. Paris 1986.

wają podręczniki specjalnie przygotowane do realizacji tej katechezy.¹³ Publikacje zawierają zsynchronizowane materiały dla katechetów, książki dla dzieci i zeszyty lub fiszki dla rodziców. Katecheza towarzysząca rodzinie pozwala wspólnie kroczyć drogą wiary, pokonywać trudności, ubogacać się wzajemnie świadectwem życia chrześcijańskiego, odkrywać rzeczywistość wspólnoty Kościoła.¹⁴

Katecheza rodzinna jest realizowana stosownie do kolejnych etapów rozwoju psychicznego człowieka. Przed przyjęciem przez dzieci sakramentu chrztu, spotykają się na przyjacielskich zebraniach rodzice i rodzice chrzestni, by rozważyć wartość sakramentu chrztu i jego znaczenie dla życia chrześcijanina.¹⁵ W kolejnym etapie formowania religijnego dziecka główną rolę odgrywa rodzina. Żywa wiara rodziców, ich autentyczne potrzeby religijne urzeczywistniane w różnorodnych praktykach religijnych, tworzenie atmosfery miłości i bezpieczeństwa i przekazywanie dzieciom prostych informacji teologicznych pełnią niezastąpioną rolę w budzeniu wiary dziecka.¹⁶ Rodzice nie są jednak osamotnieni w swojej pracy wychowawczej. W parafii organizowane są tzw. „kluby rodziców”, spotykają się zazwyczaj raz w miesiącu. Rodzice gromadząc się, wspólnie szukają odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób przekazać wiarę dzieciom, a także starają się poznać sposób myślenia i reagowania kilkulatków.¹⁷

Na poziomie dzieci szkolnych, katecheza w rodzinie jest wspierana poprzez działalność „matek-katechetek”, które zbierają w swoich domach dzieci z kilku rodzin, mieszkających w sąsiedztwie i prowadzą z nimi regularne zajęcia. Często praca przebiega dwoma torami: jeden stanowi katecheza organizowana przez matkę-katechetkę, drugi - zebrania przygotowawcze, które służą opracowaniu projektów kolejnych spotkań katechetycznych i szkoleniu matek-katechetek.¹⁸

W katechezie młodzieży ogromną rolę odgrywają tzw. „rodziny przyjmujące”. Są to po prostu rodzice, którzy na podstawie obserwacji swoich dzieci znają i rozumieją problemy młodzieży, szukają z nią dialo-

¹³ *A nous la parole*. Les Sarment et Drogued Ardant 1981 (Region Centre); *Sequences*. Tardy 1981 (Region Centre-Est); *Entrons dans la danse*. De Gigord 1981 (Region Ile de France); *Sur ton chemin*. Privat et Centurion 1982 (Region Midi-Pyrenees).

¹⁴ Por. H. Boucherie, *Catéchèse familiale un second souffle?* „Catéchèse” 21: 1981 nr 84, s. 13; Masse, jw., s. 46n.

¹⁵ Mierzwiński, jw., s. 67.

¹⁶ Por. Truchis, jw., s. 34.

¹⁷ Por. Mierzwiński, jw., s. 69.

¹⁸ Por. Masse, jw., s. 43; Mierzwiński, jw., s. 69n.

gu i pragną jej pomóc w dziedzinie odkrywania wiary. Ogromne znaczenie ma fakt, że młodzi mogą zetknąć się ze świadectwem wiary obojga małżonków: męża i żony. Małżeństwo goszczące nastolatków nie występuje w roli profesorów, ani stara się stawać „kumplami”, próbuje raczej nawiązać kontakt z młodzieżą i służyć jej doświadczeniem własnego życia. Pomimo wielu trudności nieustannie wzrasta we Francji liczba „rodzin przyjmujących”.¹⁹

Podobnie traktuje się katechezę rodzinną na terenie Belgii, gdzie dużą rolę w jej zainicjowaniu i wzmacnianiu odegrał ośrodek pastoralno-katechetyczny *Lumen Vitae*. Prace tegoż ośrodka, liczne publikacje prezentowane w kwartalniku „*Lumen Vitae*” i pozycje książkowe, zwłaszcza „*Ensemble verbs la Seigneur. La formation religieuse en famille*” P. Ranweza urabiały mentalność katechetyczną nie tylko w Belgii, ale na całym świecie.²⁰

Od lat 60-tych pojawiało się wiele ciekawych rozwiązań w zakresie katechezы rodzinnej, uwzględniających nowe modele i zmieniającą się strukturę rodziny. Należą do nich: adaptacja liturgii rodzinnej, waloryzacja chrześcijaństwa ludowego, zaangażowanie rodziców do pracy katechetycznej, powstanie różnorodnych grup rodzinnych, parafialnych grup dyskusyjnych, grup biblijnych i charyzmatycznych oraz systematyczna katecheza rodziców.²¹

Episkopat belgijski nawoływał i nadal nieustannie wzywa rodziny do udziału w przekazywaniu wiary następnym pokoleniom.²² Wielu rodziców i dziadków odpowiadając na apel hierarchii Kościoła stara się przekazywać wiarę dzieciom i wnukom. Równocześnie obserwuje się zjawisko odwrotne, często dzieci przed przyjęciem I Komunii Świętej zainteresowane rzeczywistością wiary, skłaniają rodziców do poszukiwań i weryfikacji postaw.²³

¹⁹ Tamże, s. 71-74.

²⁰ Por. J. B u l c k e n s , *Belgia*, w: „Dizionario di catechetica”, red. J. Deavaert, Torino 1986, s. 81; J. Z i m n i a k , *Katecheza rodzinna w twórczości Pierre Ranweza* (mmps), Lublin 1979, s. 13-59.

²¹ Por. B u l c k e n s , jw., s. 81; *La transmission de la foi au sein de la famille*, dz. zbior. przygotowane przez ekipę M.C.F. z Brukseli, „*Lumen Vitae*” 44; 1989 nr 1, s. 59.

²² Przykładem wypowiedzi episkopatu może być pozycja: *Le temps de la famille*, Bruxelles 1988, cyt. za *La transmission...*

²³ *La transmission...*, s. 53.

Powszechne jest także odczucie, że nie można koncentrować się jedynie na katechezie w rodzinie, gdyż sama z siebie współczesna rodzina nie jest w stanie wypełnić wszystkich obowiązków katechetycznych, ale należy usilnie zabiegać o bliższą i pełniejszą współpracę rodziny i parafii. Na terenie Belgii kontakt rodziny ze wspólnotą eklezjalną jest szczególnie znaczący w dziedzinie inicjacji sakramentalnej dzieci i nowej ewangelizacji.²⁴

II. INICJATYWY W ZAKRESIE KATECHEZY RODZINNEJ WE WŁOSZECH

We Włoszech, podobnie jak we Francji i w Belgii od dawna istnieje zainteresowanie katechezą rodzinną. W 1971 roku w ramach podstawowego dokumentu katechetycznego²⁵, poświęcono numery 151 i 152 zagadnieniu rodziny i katechezy rodzinnej. Znaczące wydaje się zawarte tam sformułowanie, że „rodzina jest jak matka i żywicielka dla wszystkich swoich członków, a w sposób szczególny dla swoich dzieci”. Dokument określa specyfikę katechezy w rodzinie i wymienia jej poszczególne elementy, do których zalicza: magisterium życia, magisterium słowa i liturgię rodzinną.

Potwierdzeniem inicjatyw w zakresie katechezy rodzinnej są także wydania katechizmów²⁶, pomyślane jako pomoc dla rodziców, dzięki której będą mogli lepiej przekazywać wiedzę religijną dzieciom. Na terenie Włoch publikuje się ponadto wiele praktycznych podręczników dla rodziców i wychowawców pragnących współuczestniczyć w duchowej formacji dziecka. Należą do nich zarówno pozycje autorów włoskich, jak i liczne tłumaczenia.²⁷ Także wiele specjalistycznych czasopism („Catechsi”, „Sussidi”, „Evangelizzare”) podejmuje na swoich łamach problematykę katechezy rodzinnej.²⁸

²⁴ Tamże, s. 60-64.

²⁵ *Documento di base. Il rinnovamento della catechesi*, Torino 1971.

²⁶ *Por. Il catechismo dei bambini*, Roma 1973.

²⁷ Jako przykład wydawanych podręczników można podać: G. G a t t i, *Genitori educatori alla fede nella Chiesa oggi*, Leumann-Torino 1978; J. K l i n k, *Il bambino e la fede*, Milano 1972; Tenze, *Il bambino e la vita*, Milano 1974; Tenze, *Il bambino sulla terra*, Milano 1975; L. K o c k e r o l s, *L'educazione religiosa in famiglia*, Torino, Borla 1975; M. L e i s t, *Il nostri figli a colloquio con Dio*, Torino, Borla 1975.

²⁸ Przykładem może być czasopismo „Evangelizzare”, które w kolejnych 10 numerach na przełomie roku 1989/1990 prowadziło specjalną rubrykę „Katecheza w rodzinie”. Autorem wszystkich artykułów był G. P a n f i l o.

Tak jak w dwóch poprzednio omawianych krajach, również na terenie Włoch rodzina wychowuje dzieci do dojrzałości w wierze włączona w ogólny plan wychowania chrześcijańskiego. Kościół otwarty na potrzeby rodziny wspiera ją i ożywia jej misję katechetyczną poprzez różnorodne działania katechetów świeckich i kapłanów. Cała lokalna wspólnota eklezjalna, otwarta na aktualne poszukiwania naukowe katechezy rodzinnej, proponuje rodzinie wielość modeli współpracy.²⁹

III. PRÓBY PODEJMOWANIA KATECHEZY RODZINNEJ W KRAJACH NIEMIECKOJĘZYCZNYCH

Na terenie krajów języka niemieckiego podjęto wiele prób realizacji katechezy rodzinnej, czego przykładem są liczne publikacje, ujmujące zagadnienie w szerokiej perspektywie wychowania religijno-moralne.³⁰ Przy czym w przeciwieństwie do Francji, Belgii, Włoch akcent jest położony bardziej na katechezie rodziców. Bowiem w Austrii, czy Szwajcarii większość rodziców uległa tak dalece wpływowi sekularyzacji, że nie jest w stanie prowadzić działalności katechetycznej w rodzinie. Z tego powodu w Austrii obok katechezy dzieci i młodzieży zarówno szkolnej, jak i parafialnej koncentruje się coraz większą uwagę na katechezie rodziców. Instytut katechetyczny w Wiedniu organizował od 1973 roku specjalne kursy dla rodziców, na których przygotowano ich do pełnienia funkcji katechetycznej a także dostarczano odpowiednie materiały pomocnicze. Po otrzymaniu takich kwalifikacji, wielu ludzi wciągnięto w katechizację, zwłaszcza w przygotowanie dzieci do I Komunii świętej. Katecheza pierwszokomunijna prowadzona przez rodziców odbywa się zarówno na terenie parafii, jak i w mieszkaniach rodziców.³¹

W Niemczech na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, w sytuacji postępującego zaniku wiary, postawiono pytanie: czy wystarczy nauczanie religii w szkole, czy też należy szukać nowych śro-

²⁹ Por. A. G i u l i a n i , *Italia*, w: „Dizionario di catechetica”, red. J. Gevaert, Torino 1986, s. 366; A. S c h i l f , *100 lat katechezy we Włoszech*, „Katecheta” 25: 1981 nr 4, s. 170-173.

³⁰ Por. spis pozycji z zakresu wychowania religijnego u M. L e i s t , *Erste Erfahrungen mit Gott. Die religiöse Erziehung des Klein und Vorschulkindes*, Freiburg 1973, s. 121-128, cyt. za J. W i l k , *Problem współczesnego katechumenatu rodzinnego* (Studium pedagogiczno-pastoralne), mnps, Lublin 1976, s. 168.

³¹ E. K o r h e r r , *Katecheza w Austrii*, „Collectanea Theologica” 45: 1975 f. 3, s. 191, por. Tenże. *Austria*, w: „Dizionario di catechetica...”, s. 69 n.

dowisk katechetycznych. W dyskusję na ten temat włączyło się wielu katechetyków, którzy zasadniczo uważali, że należy uczynić wszystko, by zaistniała katecheza związana ściśle z Kościołem. Jako zwieńczenie dyskusji Synod Biskupów Niemieckich opracował dwa dokumenty: „*Lekcja religii w szkole*” i „*Katechetyczna działalność Kościoła*”. O ile w pierwszym dokumencie nie odnajdzie się wielu implikacji do katechezy rodzinnej, to drugi szkicując koncepcję katechezy parafialnej, wymienia wśród adresatów katechezy rodziców, który mają być nie tyle odbiorcami, co uczestnikami obustronnego procesu wzrastania w wierze.³²

Zagadnienie środowisk katechetycznych zostało również podjęte przez Synod Diecezji Rotterburg-Stuttgart, zorganizowany w latach 1985-1986. Według tego synodu wychowanie religijne musi być potraktowane całościowo, zatem nie można oddzielać lekcji religii od katechezy pozaszkolnej i wychowania w rodzinie. Podstawową zasadą winno być wzajemne uzupełnienia i ubogacanie. Przy czym, celem lekcji religii jest bardziej uzasadnienie wiary, natomiast katechezy parafialnej i rodzinnej wdrożenie wiary w życie. Synod podkreśla również prawo i obowiązek rodziców do chrześcijańskiego wychowania dzieci. Rodzice jako dający życie dzieciom są zobowiązani do ich wychowania w wierze przez słowo i przykład własnego życia.³³

Wzrastające w Kościele niemieckim przekonanie, że cała parafia jako wspólnota eklezjalna stanowi podmiot katechezy wyraziło się także w terminologii dotyczącej parafii. Do Soboru Watykańskiego II na określenie parafii w Kościele katolickim używano terminu „Pharrei”, co oznaczało terytorialną jednostkę administracji kościelnej bądź wolny związek osób przyznających się do Ewangelii. Po soborze wprowadzono pojęcie „Gemeinde” w znaczeniu otwartej misyjnie wspólnoty wierzących. Uczestnictwo w „Gemeinde” zależy od osobistego wyboru, jej wszyscy członkowie mają ta samą godność wynikającą z wiary i chrztu i wszyscy są odpowiedzialni a jej rozwój”.³⁴

Parafia jako miłująca się wspólnota braci i sióstr, stara się otwierać na potrzeby każdej osób i grup, w tym także rodzin. Aby dopomóc rodzinie w wypełnianiu jej funkcji katechetycznej, parafia organizuje do kształcanie teologiczne dorosłych oraz katechezę rodziców. Podstawo-

³² E. M ł y ń s k a , *Miejsce i rola świeckich w katechezie wspólnotowo-parafialnej na przykładzie katechezy polskiej i niemieckiej* (mnps), Lublin 1988, s. 173-184.

³³ Tamże, s. 186-188.

³⁴ Tamże, s. 201.

wym zadaniem tej katechezy jest uświadomienie rodzicom, że uznanie praw dziecka do wszechstronnego i pełnego rozwoju, stawia przed nimi wymóg podjęcia odpowiedzialności również za jego wychowanie religijne. Najlepiej rozwija się katecheza za rodziców dzieci przygotowujących się do I Komunii świętej, którzy nierzadko z okazji tej uroczystości reflektują stan własnej wiary. Podejmuje się także, próby katechezy rodziców zgłaszających dziecko do chrztu świętego. Katecheza przygotowująca do chrztu dziecka odbywa się w małych, przyjacielskich grupach w cyklu kilku spotkań, podczas których prowadzi się rozmowy na temat znaczenie sakramentu chrztu św. i wychowania religijnego. Takie spotkania prowadzą zazwyczaj osoby, które same uczestniczyły już w katechezie chrzcielnej.

Rodzina jako jedna ze wspólnot Kościoła katolickiego nie pozostaje jedynie odbiorcą przyjmującym działania duszpasterskie parafii, ale otwiera się na inne wspólnoty ubogacając je swoimi wartościami. W wielu parafiach niemieckich rodzice przejmują odpowiedzialność za katechezę inicjacyjną. Na kilka miesięcy przed przyjęciem przez dzieci i młodzież, Eucharystii, sakramentu pojednania czy bierzmowania rodzice organizują kilkusobowe grupy, spotykające się w pomieszczeniach parafialnych lub prywatnych, ale zawsze w łączności z parafią. Rodzice-katecheci nie koncentrują się jedynie na systematycznym przekazie wiedzy religijnej, ale starają się wytworzyć w grupie klimat rodzinny, który umożliwi dzielenie się własnym doświadczeniem i doprowadzi do świadomej decyzji wiary. Niekiedy zdarza się, że grupy powstałe w celu przygotowania do przyjęcia sakramentów nie przestają istnieć po zakończeniu spotkań programowych, ale przekształcają we wspólnoty i rozwijają na terenie parafii.³⁵

IV. FUNKCJONOWANIE KATECHEZY RODZINNEJ NA TERENIE WIELKIEJ BRYTANII I STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI PÓŁNOCNEJ

Inicjatywy w zakresie katechezy rodzinnej są również podejmowane w krajach anglojęzycznych. W Wielkiej Brytanii nowe orientacje katechezy w Kościele katolickim przyniósł przede wszystkim Narodowy

³⁵ R. Sauer, *Germania. Chiesa cattolica*, w: „Dizionario di catechetica”, red. J. Gevaert, Torino 1986, s. 293-294

Kongres Pastoralny, który odbył się w Liverpool w 1980.³⁶ Biskupi zgromadzeni na kongresie dostrzegli nagłą potrzebę kontynuowania kształcenia religijnego i formacji wiary ludzi dorosłych, a także konieczność rozwoju katechezy dzieci i młodzieży w domu, parafii i szkole.

W odpowiedzi na spostrzeżenia kongresu powstał Narodowy projekt odnośnie katechezy i edukacji religijnej „*Living and Sharing our Faith*”.³⁷ Do głównych zadań projektu należy rozwój katechezy dorosłych, umocnienie współpracy między środowiskiem rodzinnym, szkolnym i parafialnym w zakresie katechezy i edukacji religijnej oraz lepsze zrozumienie specyficznej roli rodziców, nauczycieli, kapłanów i katechetów w procesie ewangelizacji i katechizacji. Aby zrealizować tak dalekosiężne zadania, projekt zawiera wiele różnorodnych programów koncentrujących się na specyficznych adresatach katechezy, np. parafialny program dla narzeczonych, rodzinny program pierwszokomunijny, program dla osób specjalnej troski.³⁸

Projekt otwierając się na wielość środowisk katechetycznych, w dużym stopniu skupia uwagę na rodzinie, podkreślając jej znaczenie i możliwości, ale także trudności i niebezpieczeństwa w dziedzinie wychowania religijnego. Aby katecheza rodzinna mogła być realizowana w sposób skuteczny i skoordynowany, projekt stara się o ożywienie katechezy rodziców, przygotowanie odpowiednich programów rodzinnych, o publikację i rozprowadzanie książek umożliwiających lepsze poznanie orędzia zbawienia i jego związku z codziennym życiem, o upowszechnienie praktycznych podręczników i materiałów pomagających rodzicom w dzieleniu wiary z dziećmi i młodzieżą w różnym wieku i na różnym poziomie rozwojowym, o zapewnienie wsparcia ze strony wspólnoty parafialnej, szkoły, ruchów i grup religijnych.³⁹

Dynamiczny rozwój katechezy rodzinnej jest wyraźnie dostrzegalny także poza krajami europejskimi. Synod Biskupów Stanów Zjednoczonych Ameryki obradujący w 1978 roku ogłosił lata 80-te „*Dekadą Rodziny*”⁴⁰. Ofi-

³⁶ Por. J. Gallagher, *Gran Bretagna. Chiesa cattolica*, w: Dizionario di catechetica..., s. 311; Tenże, *Guidelines*, London 1986, s. 7.

³⁷ W ramach projektu ukazały się dotychczas następujące pozycje: J. Gallagher, *Guidelines*, London 1986; Tenże, *Our School and Our Faith*, London 1988; A. Purnell, *Our Faith Story*, London 1985; Tenże, *To be a People of Hope. Adult Education: A Christian Perspective*, London 1987; P. Rylands, *Sharing the Gift, Preparing to celebrate sacraments with families in the parish*, London 1989; L. Walker, *All is Gift: Guidelines for parish catechist working with children*, London 1987.

³⁸ J. Gallagher, *Guidelines...*, s. 49.

³⁹ Tamże, s. 42 n.

⁴⁰ K. Murphy, *Family-Centered Catechesis: A Perspective*, „Chicago Studies” 29; 1990 nr 1, s. 17.

cialne obwieszczenie biskupów wyzwoliło znaczące poszukiwania w dziedzinie współczesnego rozumienia rodziny i jej funkcji wychowawczej, które ostatecznie wyraziły się w przygotowaniu szeregu dokumentów. Opublikowany w 1979 roku fundamentalny tekst katechetyczny oparty na zasadach i wytycznych „Ogólnej Instrukcji Katechetycznej” wyraźnie ekspozycjonował podstawową rolę rodziców w wychowaniu chrześcijańskim dzieci.⁴¹

Kolejne dokumenty publikowane w związku z „Dekadą Rodziny” wzywały parafię do odnowy i przemian jej posługi względem każdej rodziny istniejącej we wspólnocie parafialnej. Zachęcały do wyczerpania na potrzeby i problemy rodzin, zwłaszcza znajdujących się w trudnej sytuacji ekonomicznej lub duchowej. Skłaniały do troski o rodzinę wszystkich członków parafii: małżonków, rodziców, narzeczonych, samotnych, kapłanów, zakonników i zakonnice. Uwzględniając socjo-psychologiczne przemiany współczesnej rodziny, planowały strategię wzmocnienia rodziny chrześcijańskiej, by mogła w pełni realizować swoją misję katechetyczną.⁴²

Ponadto, w Stanach Zjednoczonych Ameryki od początku lat 70-tych popularyzowano wiele modeli katechezy rodzinnej. Najbardziej rozpowszechniony, wydany w formie programu jest „*Family Parish Religious Education*”.⁴³ Ten program obejmuje 8 dwugodzinnych, odbywanych co miesiąc spotkań, które mają na celu ożywienie życia religijnego rodzin. W pierwszej części zebrania następuje rozdzielanie rodziców i dzieci, którzy stosownie do wieku spotykają się z katechetą w swoich własnych grupach. Następnie członkowie rodzin zbierają się razem, aby podzielić się swoimi refleksjami i określić zadania na najbliższy miesiąc. Zebranie kończy się wspólną modlitwą.

Innym rozpowszechnionym modelem jest „*Family Learning Teams*”⁴⁴ który pomaga rodzinie w podjęciu odpowiedzialności za katechezę we-

⁴¹ *Sharing the Light of Faith. National Catechetical Directory for Catholics of the United States*, Washington 1979.

⁴² Por. *A Plan of Pastoral Action for Family Ministry: A Vision and Strategy*, Department of Education. U.S. Catholic Conference, Washington 1978; *Family Ministry: Resources for Diocesan Implementation*, Department of Education. U.S. Catholic Conference, Washington 1979; *Family-Centered Catechesis. Guidelines and Resources*, Department of Education. U.S. Catholic Conference Washington 1979; *Parenting and Family Education: A Planning and Discussion Guide*. Department of Education, U.S. Catholic Conference, Washington 1979; *Resources for Family Sacramental Celebration*, Department..., Washington 1979; *Sounds of the Family: A Pastoral Listening and Planning Workbook*, Department..., Washington 1979.

⁴³ Por. *Family Parish Religious Education Program*, dz. zbior. 1974.

⁴⁴ Por. *Family Learning Teams*, red. J.I.M. Jannone, Mt. Vernon 1970.

wnątrrodzinną. W parafii organizuje się różnorodne grupy rodzinne złożone z kilku rodzin lub trzech pokoleń tej samej rodziny, mające regularne spotkania w domu oraz specjalne zajęcia w centrum parafialnym. Program obejmuje kształcenie teologiczne, formację liturgiczną i działania społeczne wobec najbardziej potrzebujących. Jego podstawowym założeniem jest międzypokoleniowa wymiana doświadczeń życia i wiary. Podobnie jak każda osoba, także każde pokolenie ma swoje odmienne, wyjątkowe doświadczenie religijne, które nie może być ukrywane, ale winno być przekazywane następnym pokoleniom.

Kolejnym, interesującym modelem katechezy rodzinnej w USA jest „*Family Cluster*”.⁴⁵ Jest to grupa 4 lub 5 rodzin, które zobowiązują się spotykać okresowo, by wspierać się wzajemnie w różnych sytuacjach życia rodzinnego, a przede wszystkim w sferze rozwoju religijnego. Rodziny pomagają sobie w odkryciu wartości środowiska rodzinnego, uczą się komunikacji interpersonalnej zdobywając nowe umiejętności wychowawcze, ewangelizują się nawzajem, wspólnie modlą się i uczestniczą w Eucharystii.

Dostrzegając nowe niepokojące zjawiska, którym podlega rodzina, jak: obojętność, oddalanie się od Kościoła, brak żywej wiary, amerykańscy autorzy proponują dwu-trzydniowe spotkania rodzin. „*Family Experience Weekends*”⁴⁶ daje rodzinom sposobność do wspólnego poszukiwania wiary, dzielenia się doświadczeniami, odnajdywania odpowiedzi na fundamentalne pytania człowieka.

Oprócz naszkicowanych modeli katechezy rodzinnej rozwijają się w Kościele amerykańskim: rodzinne grupy liturgiczne („*Family Liturgical Models*”), rodzinne grupy biblijne („*Family Scripture Studies*”), modlitewne („*Together in Prayer and Together with Jesus*”)⁴⁷. Dużą rolę odgrywają także programy sakramentalne, budzące odpowiedzialność rodziców i pomagające im w domowym przygotowaniu dzieci do przyjęcia sakramentów.⁴⁸

⁴⁵ Por. M. S a w i n , *Family Cluster*, Rochestes 1979; Tenze, *Family Enrichment with Family Clusters*, Vallery Forge 1979.

⁴⁶ Por. *The Family Enrichment Weekend*, red. R. Wilson, Sioux City 1979; *The Family Weekend*, red. T. Bowman, Charlotte 1979.

⁴⁷ Por. *Family-Centered Catechesis...*, s. 26n.

⁴⁸ Przykłady programów przed przyjęciem przez dziecko sakramentu chrztu por.: *A Time to Be Born*, dz. zbior., New York 1971; J. Boyle i M. Saia, *Awakenings*, Ramsey 1973; R. H o r d a , *Celebrating Baptism*, Washington 1979; *Welcome to the Christian Community*, dz. zbior., West Mystic 1973. pełny spis programów sakramentalnych można odnaleźć w *Family-Centered Catechesis...*, s. 65 n.

Ponieważ realizacja katechezy w domu wymaga od rodziców odpowiednich umiejętności wychowawczych i znajomości warunków prawidłowego rozwoju dziecka, amerykańscy specjaliści przygotowują wiele pedagogicznych programów szkoleniowych dla rodziców.⁴⁹ Te programy korzystając z osiągnięć nauk antropologicznych, w przystępny sposób podają informację o dziecku, doskonałą relacje międzyosobowe w rodzinie i korygują osobowość wychowawczą rodziców.

Na terenie Stanów Zjednoczonych Ameryki, wydaje się także sporo czasopism i magazynów poświęconych problematyce rodzinnej, w tym wychowania chrześcijańskiego w rodzinie: „*Alive Now*”, „*Bows and Arrows! A Newsletter for Family Enrichment*”, „*Family Life Today*”, „*Bringing Religion Home*”, „*Marriage and Family Living*”, „*Marriage Encounter Magazine*”, „*Mushroom Family*”.⁵⁰

Amerykańscy katechetycy oferują także ogromną ilość materiałów pomocniczych do realizacji katechezy w rodzinie. Materiały te obejmują: książki, biuletyny, broszury, fiszki, zeszyty ćwiczeń dla dzieci i rodziców, filmy, kasety video i magnetofonowe.⁵¹ Wychodzą one naprzeciw problemom rodziców, którzy czują się niekompetentni w dziedzinie przekazywania wiary. Pomimo ogromnego rozwoju w latach 70-tych programów katechetycznych skoncentrowanych na rodzinie, obecnie obserwuje się stopniowy spadek zainteresowania materiałami do katechezy rodzinnej. O ile w 1986 roku 54% amerykańskich parafii katolickich deklarowało realizację rodzinnych programów katechetycznych, to w 1989 czyniło to już tylko 41%.⁵² Jednakże, programy katechetyczne dla rodzin powstają nadal, przykładem może być opracowany przez K. Chesto „*Family Centered Intergenerational Religious Education*” opublikowany w 1988 roku.⁵³ Warto także zauważyć, że katecheza rodzinna nie może być utożsamiana z rodzinnym programem katechetycznym lub praktycznymi podręcznikami dla rodziców. Różnorodne materiały katechetyczne stały się bodźcem do podejmowania i ożywienia katechezy zaopodmiotowanej w rodzinie, która mimo trudności rozwija się nadal.

⁴⁹ Por. D. D i n k m e y e r i G. M c K a y , *Systematic Training in Effective Parenting* (S.T.E.P.), Circle Pines 1976; J. Benson i J. Hilyard, *Becoming a Family*, Winona 1978.

⁵⁰ Por. *Family - Centered Catechesis...*, s. 64n.

⁵¹ Listę pomocniczych materiałów katechetycznych zawiera *Family - Centered Catechesis*, s. 62-64 i 67-75.

⁵² Por. M u r p h y , jw., s. 24.

⁵³ Tamże, s. 24n.

Na podstawie niniejszego artykułu widać, iż coraz częściej spotyka się w niektórych krajach Europy oraz w Stanach Zjednoczonych Ameryki konkretne próby realizowania katechezy rodzinnej. Wiele inicjatyw z zakresu katechezy rodzinnej, podejmuje się również z większym lub mniejszym skutkiem w innych częściach świata: w Australii⁵⁴, Chile⁵⁵, Gwatemali⁵⁶, a nawet w Indiach⁵⁷. Jej formy są niezwykle zróżnicowane w zależności od sytuacji danego kraju, warunków środowiska geograficznego i społecznego, nastawienia i potrzeb rodzin, postawy Kościoła lokalnego i wielu innych czynników.

PRATIQUE DE LA CATECHESE FAMILIALE

RESUMÉ

A travers les siècles la catechèse des enfants et des jeunes se faisait à l'école exclusivement. Mais après le Concile Vatican II on l'a située dans le nouveau contexte socio-culturel et l'accent est posé sur la catechèse dans la famille) catechèse pour les adultes. Le rôle important dans l'initiation et développement de la catechèse familiale revient à „Lumen vitae” (l'Institut internationale de catechèse et de pastorale) à Bruxelles en Belgique.

Les initiatives dans le domaine de la catechèse familiale ont lieu en Italie où on a publié beaucoup des périodiques, à l'usage des parents comme: „Catechesi”, „Sussidi”, „Evangelizzare”.

On trouve aussi beaucoup des matériaux catechetiques pour la catechèse familiale en Angleterre et aux Etats Unis: „Family Scripture Studies”.

⁵⁴ J. G r a h a m , *Family Catechesis Some pre-schoolers parent of View*, „Word in Life” 35: 1987 nr 4, s. 21-22.

⁵⁵ E. A h u m a d a , *La famille, premier lieu catechetique*, *Echos d'Amérique latine*, „Lumen Vitae” 44: 1989 nr 1, s. 75-86.

⁵⁶ A. Z u l u a t a , *La catechesi in famiglia nel Guatemala*, *Catechesi* 38: 1969 nr 1, s. 24-31.

⁵⁷ B. B o n j o u r , *Family Catechesis form Christmas*, „Word and Worship” 17: 1984 nr 10, s. 358-362; A. M u l a m o o t t i l , *A Contextual Theological Approach to Christian Identity and Its Implication for the Ongoing Faith Formation in india*, Leuven 1998.

Les pays germaniques développent la catéchèse des parents; on organise des recyclages pour eux pour accompagner leurs enfants lorsqu'ils se préparent à recevoir un sacrement.

Sur le plan européen la catéchèse familiale se développe bien en France. En 1979 paraît le „Texte de référence” qui souligne le rôle des parents dans la catéchèse toujours important. Mais il reconnaît que les parents, souvent déracinés et déçus par la vie, ont du mal à aider leurs enfants à se situer dans l'Eglise. Ils ont besoin du soutien d'une vie en Eglise. Ils vont le trouver dans le „lieu catéchétique” (Texte de référence, n° 3II). Des familles trouvent là un lieu où leurs questions peuvent être posées. Et les enfants découvrent, au contact d'adultes, une communauté d'Eglise. Toute une organisation est mise en marche pour leur apporter le soutien nécessaire: „Equipe d'animation” - (composée de parents, de catéchistes et d'un prêtre pour assurer la coordination générale), des „Réunions de parents” - (là, les parents font connaissance les uns avec les autres, découvrent ce qu'ils doivent faire avec leurs enfants, font le point sur leur propre vie de foi), les „Regroupements d'enfants” - (rassemblant tous les enfants de catéchèse d'une même paroisse), les „Célébrations” - sacramentelles ou non - (un temps fort de la rencontre parents - enfants avec l'équipe d'animation) enfin des „Documents et périodiques” - qui suggèrent aux parents le style et la mode de leur participation. La catéchèse familiale en France veut s'assurer le soutien de la communauté chrétienne où elle s'enracine, elle est l'acte d'une communauté tout entière qui veut faire partager sa foi aux enfants et à leurs parents.